

I. Lipót czímereslevele Surányi András részére. 10. 1720. október 8. Bécs. III. Károly czímereslevele Troxar János részére. (Egykorú másolat, hártván, festett czímerképpel). 11. 1757. szeptember 15. Győr vm. nemesi bizonyítványa a Surányi család részére. 12. 1767. márczius 30. Győr vm. nemesi bizonyítványa a Takács máskép Kámán család részére. 13. 1836. márczius 24. Bécs. V. Ferdinand czímereslevele Haincz Jakab részére. 14. Czímereslevélből kivágott czímerkép, állítólag a Banyó család czímere.

A szerzemények közül kiemelendők első sorban a néhai Helfy Ignác hagyatékából származó és özv. Roger-Helfy Jenő-nétől megvásárolt Kossuth-iratok és levelezések, mely utóbbiak a Múzeum tulajdonában lévő Kossuth-iratokat egészítik ki. Az 540 darabot kitevő anyag egy részét Kossuth Lajosnak Irányi Dániel-hez, tulnyomó részét pedig a Helfy Ignác-hoz intézett levelek képezik. Azonkívül megvan e gyűjteményben Kossuth iratai II—V. köteteinek részben teljes eredeti kézírata is. Kiemelendők továbbá az Armbruster családnak czímereslevelei, melyek közül az első az eddig ismeretlen 1518. évi gyönyörűen festett czímerképével és lapszéli diszitményeivel a hazai czímerfestészet valószínű remeke és elsőrangú darabját képezi czímeresleveleink gyűjteményének. Kiemelendő még a Vadkerti és Szentgyörgyi Vincze családnak 1415-iki armálisa, mely ugyan ismeretes volt, de a mely hosszú időn keresztül lappangott.

A lefolyt évnegyedben 21 kutató 14.778 darab iratot használt. Kikölcsönözöttetett 3 téritvényre 103 darab.

Az új szerzemények feldolgozásán kívül folytatottatott a Sibrik és a Berzevicy család kakaslomniczi ága levéltárainak rendezése. Előbbi anyagának korrend szerinti rendezése a XIX. századig haladt előre, utóbbinak anyaga pedig századok szerint rendeztetett és megkezdett a korrend szerinti rendezés. Megkezdett továbbá a báró Perényi család levéltárának rendezése. Folytatottatott a Kállay család levéltárának czédulázása. A Kossuth-iratok revideálása tovább folyt és azok több mint háromnegyed részének revíziója elkészült.

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET KÖNYVTÁRA AZ 1905. ÉVBEN.

Dr. *Erdélyi* Pál igazgató az Erdélyi Múzeum-Egylet 1906. évi közgyűlése elé a következő könyvtári jelentést terjesztette:

Tisztelt Közgyűlés! Ha valaki a t. Közgyűlés tagjai közül még visszaemlékeznék múlt évi jelentésem adataira, észrevehetné, hogy azok az előző évekéhez képest kedvezően emelkedtek s ha ezekkel egybevetné a most beterjesztett adatokat, meggyőződnek arról, hogy könyvtári gyűjteményeink

fejlődését még az sem tudja számbavehetően megakasztani, ha a pénzügyi kimutatás, mint az idén is, kedvezőtlenebbül alakult. Nyilván tanúsítja ez az egy tény azt a nagy vonzó erőt, melyet a gyűjtemények pihenő erély formájában magukban rejtnek, azt a közvetlenül működő hatalmat, melyet a nagy közönségre gyakorolnak. Az ilyen gyűjtemények voltaképpen mindig kétféle forrásból merítettek. Az egyik, a nyersen anyagi, a másik az elvontan erkölcsi. E két forrásból táplálkozik minden gyűjtemény, viszonyuk kölcsönös és határozott, együtt hatnak a legerősebben, de azért egymás nélkül is érvényesülnek a szerint, a mint az őket környező világot a nemesebb erkölcsi eszmék, vagy a gyakorlatibb anyagi fölfogás igazgatja.

Ha ez a tétel megáll, az előre vetett eredmény arra tanít, hogy múzeumunk ügye kedvező fordulatot vett, vagyis, hogy az évekkal ezelőtt megindult érdeklődés az idén is fokozottan jelentkezett. Ezek a jelenségek pedig arra eszméltetnek, hogy közönségünkben növekszik az intézmény iránt szükséges fogékonyság és az intézmény megértéséhez szükséges emelkedettebb fölfogás. Mindez hódítást jelent, a múzeumi gondolat előbbre törését és az általános és régi fölfogás visszaszorulását. De jelenti azt is, hogy a közönség megkívánja amaz intézményeket, melyektől művelődésének és multja ismeretének gyarapodását vagy szélesbedését reméli. Sőt azt is, hogy erre a célra az önkényt hozott áldozatokat szinte kötelessége teljesítésének tekinti és ilyen értelemben gyakorolja.

A nemzet multjában és a mai nemzedék műveltségében hatalmas erő szunynyad. Megelevenedésre kész és munkára váró erő, melyet eddig minden nemzet és minden kor fölhasznált és pedig annál hatékonyabban, mennél kisebb volt a nemzet és mennél szorultabb helyzet fenyegette. A múlt ismerete forrása a jelent igazgató életnek és a műveltség eszköze a jövőt munkáló jelennek. Ezért van, hogy minden oly intézményt, mely e két nagy erkölcsi erőt táplálja és termeli, minden nemzedék és kor nagyra tartott, számukat gyarapította, munkájukra azokat képessé tenni törekedett, működésüket irányítani és megkönnyíteni feladatának ismerte. Külföldön régi, nálunk újabb törekvések igazolják e tényt és csak a legközelebbi multban történt, hogy az állam is fokozottan vetette rá magát e közművelődési intézmények gondozására.

A mi egyesületünket alapító elődök érezték legjobban a múzeumoknak e szunynyadó energiáját s megalapították múzeumunkat és akkor, mikor arra a legnagyobb szükség volt és mikor arra az egyesült hazában senki sem gondolt. A mi örökségünk tehát nem pusztán a gyűjtemények és az anyagi erők, hanem annak gondozása, az igének kultusza, mely testté lön a múzeumban és annak a gondolatnak tiszta fényre derítése, mely intézményünk fölött örökdik. A mi kötelességünk tehát az, hogy a múzeumot és gyűjteményeit az alapítók ígéje és a mi korunk igénye szerint gondozzuk. Legyünk kegyetlenben erősek és munkában fáradszhatatlanok. Építsünk a jövőnek, de a múlton és az emlékezeten és legyen bennünk erős annak hite, ennek szeretete. Hirdessük is bizalommal és hittel, terjeszszük is buzgalommal és tettel, hogy nincs evangéliom ige nélkül és nincs hit cselekedetek nélkül.

Prózára fordítva e beszédet, hirdessük, hogy a múzeumok élete akkor indul egészséges fejlődésnek és gyümölcsöt ígérő virágzásnak, mikor a múzeum körül nemcsak a hivatásos belső emberek, hanem az egész társadalom és a vonzó körébe kerülő tömegek egyaránt buzgólkodnak. Eljutottunk-e már múzeumunk életében arra a pontra, a hol az alapítók rózsás reménysége szerint az ő nagy tőkájöket aprópénzre váltva, műveltségünk köre terjesztésében és multunk megbecsülésében sikerrel alapozhatjuk jövőnket?

Talán nem merészség, ha azt véljük, hogy ide már régebben eljutottunk. Talán nem kérdéses, ha azt gondoljuk, hogy a saját erőnkől jutottunk ide. Talán nem hiú reménység, ha azt jósoljuk, hogy a közeli jövődő megvalósítja szebb képekkel telehímezett álmainkat. Hiszen szinte félszázados történetünk tanúskodik múzeumunk hatásáról, az elmúlt esztendő, mikor *Alapítónk* emlékét felújítottuk, tanúsítja, hogy közelebb fértünk szelleméhez, évenként emelkedő statisztikánk bizonyítja, hogy közönségünk szívesen gondolt reánk és a most már tényekben nyilatkozó állami támogatás erőnköt gyarapítja, kilátásainkat szépíti.

Évtizedeken keresztül magunkra hagyottan, saját erőnkől élve haladtunk jövőnknél útján. Most lelkes közönségünk ösztönző szeretettel jó segítségünkre és az állam gyámolítja törekvéseinket. Ez a segítség különösen a könyvtárra nézve felettebb kedvező jelek között állított be. Nem szölok arról az évenként élvezett segélyről, melyet gyűjteményeink gyarapítására engedélyezett. Ez közös valamennyi tárral, noha ez idő szerint még nem érte el azt az összeget, melyet szolgálataink és helyzetünk szerint fokozottabb tevékenységünk lehetővé tételére igényelhetünk. Csak említem a nyomdai sajtótermékekben rejlő irodalmi és tudományos anyag értékét. Hanem arra gondolok, hogy a könyvtár elhelyezésére szolgáló épület előmunkálatai már a tényleges építkezés meggyéjéig jutottak. A ki mai szorongó állapotunkat és zsúfolt termeinket végig járja, megkönnyebbülten lélekzik fel, ha arra gondol, hogy talán igen rövid idő alatt már a saját hajlékunkban modern és kényelmes otthonra találunk. Hálásan emelem ki egyetemünk tek. Tanácsának gondoskodó és odaadó fáradozását, melylyel az új könyvtári épület ügyét képviselte, de nem kevesebb hálával gondolok a nagym. minisztériumra, mely a mai nehéz időben is szeretettel intézte az előkészítés munkáját. Egyesületünk igazgató-választmánya is megtette a magáét s így az egyesített könyvtárakat gondozó fórumok egy szebb jövődő távlatát nyitották meg.

Erre a reménységre azonban már csakugyan nagy szükségünk van. A könyvtár most már három különálló helyiségben van elhelyezve, az egyik meg éppen házon kívül lévő bérelt helyiség. Anyagunk öt év alatt szinte megkétszereződött, az egyesített könyvtárak már-már elérték a 200,000 kötetet. Ehhez a tekintélyes gyűjteményhez hírlapjaink, kézírataink és levéltárunk tartoznak. Ez utóbbiak statisztikája azonban külön számítandó, mert amaz összegben nem szerepel. Ily nagy gyűjtemény, mely a maga szerencsés alakulásában tanulmányi és közművelődés földadatai szolgálatára egyként alkalmas, igazában csak akkor fog érvényesülhetni, ha saját céljait szolgáló épületben nyer illő és méltó elhelyezést.

Helyzetünk nehézségeit csak az a tudat tette elviselhetővé, hogy annak megváltozása immár küszöbön van. De ez a változás, melyet olyan óhajtvá várunk, különösen a múzeumi könyvtárt más és nem kevésbé nehéz helyzet elé vitte. Könyveink egy tekintélyes része köttetlen, kötetésre meg rendes jövedelmünkből nem szakaszthatunk ki akkora összeget, a mekkorával a szükségét fedezni tudnánk. Választmányunk előtt tehát a közeli jövőben már az a nagy kérdés fog szerepelni, hogyan kelljen a bajon segítenünk. Az ugyanis kétséget nem szenved, hogy köttetlen anyaggal költözködni kockázatos vállalkozás. Az új otthon más föladattal is terhel. Hiányos sorozataink kiegészítésre várnak. Ezek ellátása megint pénzügyi nehézségekkel jár. De mindegy, én bízom a jövőben és a mi szerencsénkben, hogy talál útát és mutat módot mind e bajok meglábolására.

Az elmúlt év munkáját a várható szebb jövő sugara derítette föl s a közönség részéről tapasztalt támogatás aranyozta. Fájdalom, hogy nincsen zavartalan öröm s hogy az évnek egyik legnagyobb gyarapodását tudományos és közéletünknek pótolhatatlan veszteségével kellett megváltanunk. Dr. gr. Kuin Géza halála egy megható titkot pattantott ki, hogy ő már életében intézkedett nagyértékű gyűjteményeinek sorsa felől. Könyvtárát az egyetemi és múzeumi könyvtárnak hagyta, kéziratot és autogramm-gyűjteményét a múzeumnak. A nemes gróf sokféle irányuló működésében és a művelt világra kiterjedő tudományos hírében, az előtte járó nagy példák követésében egyaránt méltó társa volt annak az erdélyi arisztokrata-világnak, mely a Wesselényiek, Telekiek, Kemények és Mikók alakjaival népesült meg. Hazafias és tudományos érdemök és szolgálatuk fénye hazájukra, Erdélyre ragyogott vissza s a születés kiváltságát a szellem kiváltságával feledtették, a történeti név fényét a tudós, az író neve varázsával. A nemes gróf Mikó oldalán, mint fiatal ember látta születni az Erdélyi Múzeumot és Mikót követve hozott áldozatot az együtt meggyújtott oltáron. Sírjok itt domború, a kolozsvári temetőben, csaknem egymás mellett, emlékek itt van megörökítve, az Erdélyi Múzeumban, írói és tudományos nevek kiszállott Erdély határán kívül is, de eszményeik és hazaszeretetök bizonyosságai és hirdetői itt vannak gyűjteményeinkben. Az őket összefűző nemes vonások biztosítják irántuk való hálánk és kegyeletünk egybefonódását is.

Gyűjteményének adatai a közölt kimutatásban még nem szerepelnek, mert annak földolgozására az elmúlt évben nem tudtunk sort keríteni. Egy más nagyobb és értékes adomány foglalt el azon kívül, hogy azt csak az év legvégén szállítottuk be. Fájdalom, ehhez is egy buzgó társunk elvesztése árán jutottunk. Néhai Szabó Sámuel maga is gyűjtő, író és tanár könyvtáráról és iratairól szölok, melynek becsét személyes vonatkozásain kívül csak növeli, hogy Erdélynek egy kiváló fia és irodalmunknak egyik első stílisztája könyvtárát, néhai Nagy Péter püspökét is magában foglalja. Belényesi Gábor szelleme főként angol olvasmányain csiszolódott, de zamatos magyarságát és klasszikus egyszerűségét népi és régi irodalmunk termékein fejlesztette. Ha ezt eddig is nem tudtuk volna, könyvtárának válogatott angol, klasszikus és magyar irodalmi termékekből álló sorozatai tanítanak meg rá. E gyűjte-

mények az elhunytak emlékét és érdemét fogják itt hirdetni, de egyben az élő fiúk, dr. Szabó Péter és Imre urak, nemes lemondását.

Ejtsünk egy-egy könnyet az elhaltakért és gondoljunk örömmel az élő pártfogókra, kik ez igazán szomorú esztendőben adományaikkal támogattak. Összesítjük egyenkint is lerótt köszönetünket és kérjük támogatásukat jövőre is.

Évi kimutatásunkban nem szerepelnek a budapesti kir. főügyészség területén gyűjtött nyomdai köteles példák sem. Ennek oka az volt, hogy az évek óta húzódó ügyet, mely a részesülő budai könyvtár és közöttünk a kiválogatás miként való megejtésére vonatkozott, csak az év végén sikerült tisztázni és a könyvtár első kötelességének azt tartotta, hogy a kiadandó anyagot minél előbb bocsássa az arra jogosult intézet tulajdonába. Így most már az 1898—1904-ig gyűlt anyagból a budai könyvtár-egyesületnek kiadhattunk 3154 darab nyomtatványt s a megmaradt anyag földolgozásra vár és földolgoztván, igen becses és gazdag eredményt ígér.

Az elmúlt év különben a csendes munka éve volt. Gyarapodásunk földolgozásán és a már jelzett munkákon kívül két gyűjteményünk rendezésében haladtunk előre. A *Halotti Beszédek* anyagát választottuk ki, állítottuk föl és katalogizáltuk. E munka eredményeként *Köblös* Zoltán füzetét mutathatjuk be, mely az újonnan rendezett anyagnak kiadott katalogusaként is tekinthető. A másik kézírataink gyűjteménye. Ebben a negyedréteük leírásával készültünk el, belőlük csak az évi gyarapodásnak gazdag anyaga nincs még leírva. A hírlaptári és levéltári munka is folyt, de mert amott a hírlapok nagy tömegével, emitt az irományokéval kell küzdenünk, megfelelő számú munkaerő hiányában lassúbb haladásra vagyunk kényszerítve. A levéltárban a törzsgyűjteménynek eddig limbusban hevert anyagával akartunk első sorban is tisztába jönni. E végre a családi levéltárak és czéh-írateink felállításán kívül csupán czímeres leveleinkre lehattünk különösebb figyelemmel és arra, hogy az újonnan érkező gyarapodást azonnal beoszthassuk. A limbus szétbontásakor előkerült és meghatározható iratokat visszahelyeztük azokba a gyűjteményekbe, melyektől az idők folyamán elváltak.

Mindent összevetve, meg lehetünk elégedve az év eredményeivel, noha mi magunk tudjuk legjobban, hogy anyagi erőnk korlátoltsága miatt sem a szükséges beszerzésekben, sem az időnkint fölmerülő alkalmak kihasználásában nem tudtunk szükségleteinkkel lépést tartani. Ez az oka annak is, hogy elég munkás kezet nem tudtunk foglalkoztatni. Pedig költözés előtt állunk és érezzük, hogy az új otthonba készen kellene behurczolkodnunk.

A mi mégis vígasztal, két jelenségben mutatkozik. Abban, hogy létünket és munkánkat mind szélesebb körben tartják számon. Bizonyítja ezt közönségünk érdeklődése, mely abban nyilatkozik, hogy nemcsak igénybe veszi szolgálatunkat, hanem támogat is bennünket. Továbbá abban, hogy a közeli jövő talán módot nyújt legsürgősebb hiányaink pótlására. Mert új házunk elkészülése és abban való elhelyezkedésünk olyan követelményeket fog eléink állítani, melyek teljesítése nélkül felelőségünk alól nem bújhatunk ki.

Az esztendő eredményeiről a következő kimutatások nyújtanak képet.

**Összefoglaló kimutatás az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára
gyarapodásáról az 1905-ik évben.**

	Vétel		Ajándék		Letét		C s e r e				Köteles példány		Összesen	
	mű	db	mű	db	mű	db		mű	db	mű	db	mű	db	
Nyomatványok							a) az orvos- term.-tudom. szakosztály- tól	18	103					
							b) a bölcs- nyelv- és tört.-tudom. szakoszt.-tól	1	28					
							c) alkalmi	14	15					
								13	146			8498	782	14200
Kéziratok	20	20	53	55	94	94	—	13	15	—	—	180	184	
Oklevelek	—	298	—	1276	—	772	—	—	—	—	—	—	2346	

**Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára 1905-ik évi jövedelmei
és azok fölhasználása.**

A) Bevételek.

1. Készpénz 1904. decz. 31-ikén	191 kor. 84 fill.
2. Rendes javadalom	3120 » — »
3. Rendkívüli bevételek	85 » 14 »
4. Állami segély	4500 » — »
Összesen	7896 kor. 98 fill.

B) Kiadások.

1. Gyűjtemények gyarapításáért	2520 kor. 86 fill.
2. Könyvkötő munkákért	2510 » 41 »
3. Szállításért és úti számlákért	474 » 22 »
4. Rendkívüli munkákért	480 » — »
5. Az 1904. évi kölcsönök törlesztéseért és kamataiért	860 » — »
6. Vegyes kiadásokért	298 » 30 »
7. Készpénz 1905. decz. 31-én	753 » 19 »
Összesen:	7896 kor. 98 fill.

**A kolozsvári m. kir. Tudomány-Egyetem és Erdélyi Nemzeti
Múzeum könyvtárának használata 1905-ben.**

H ó n a p	Házi használatra kivett művek		Az olvasóteremben használt művek	
	Hány mű	Hány darab	Hány mű	Hány darab
Január	671	727	1866	2471
Február	502	210	3416	4139
Márczius	678	765	3452	3902
Április	493	559	2256	2464
Május	512	597	1960	2355
Június	470	541	620	720
Szeptember	682	789	1872	2252
Október	1102	1310	4325	4947
November	978	1240	4620	5210
Deczember	889	986	3115	3585
Összesen	6977	8124	27502	32045